

Àmbit

REVISTA DE CULTURA

BINIEDRÍS

LES EXCAVACIONS TREUEN
A LA LLUM UN JACIMENT
SEPULCRAL DE GRAN VALOR

P. 04

EL PROJECTE MODULAR

UNA NOVA MIRADA AL
DESCONEGUT PASSAT
FENICIOPÚNIC DE MENORCA

P. 09

CORNIA NOU

LES NOVES TROBALLES
CONFIRMEN L'EXCEPCIONALITAT
DEL POBLAT TALAIÒTIC

P. 14

UNA PORTA A LA PREHISTÒRIA DE MENORCA

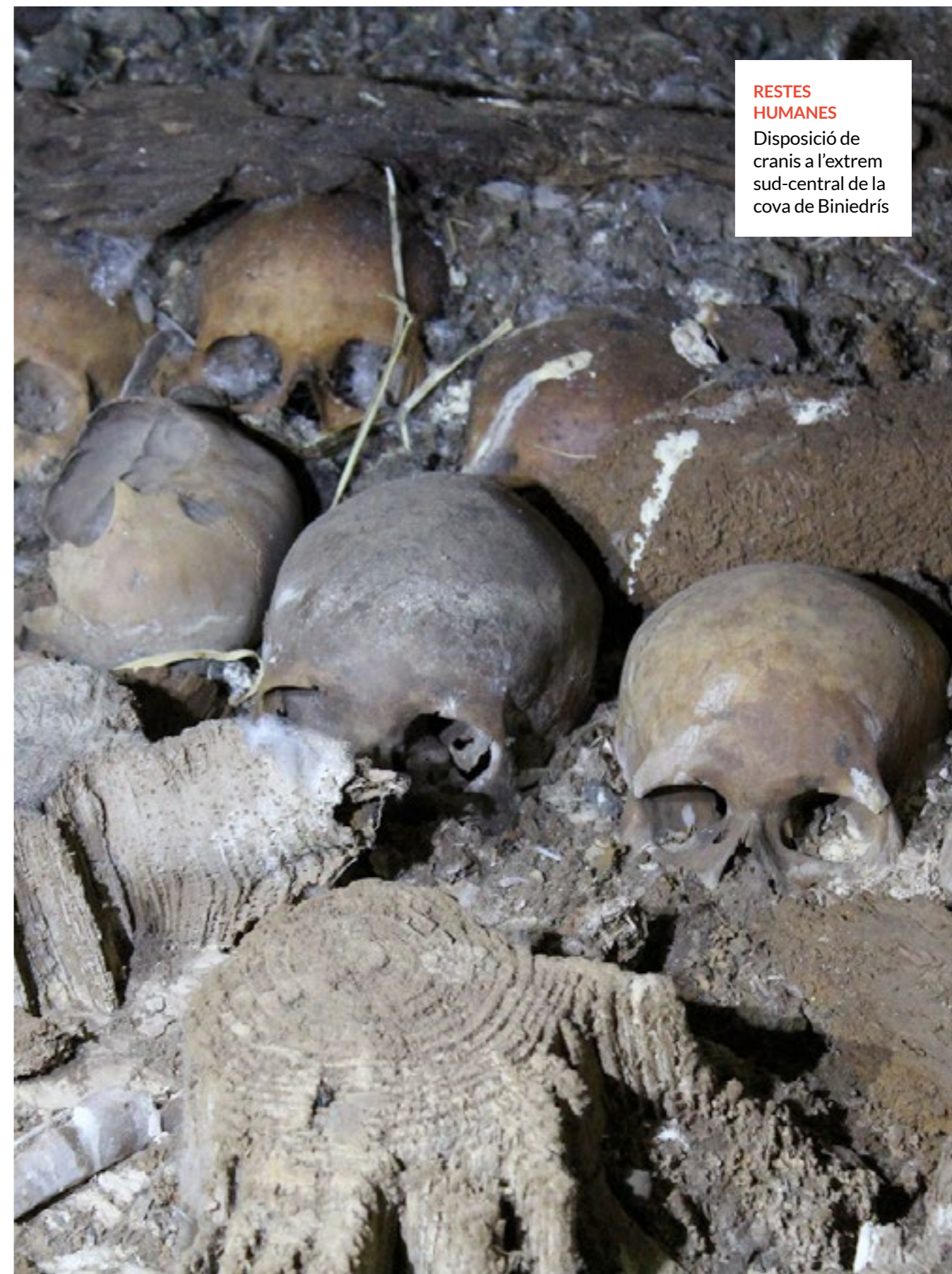
BINIEDRÍS

Els treballs realitzats en aquesta cova sepulcral per part d'un equip d'investigadors coordinat per la Universitat de Granada treuen a la llum un jaciment prehistòric únic

Text i fotos: Eva Alarcón García i M. Auxiliadora Moreno Onorato

Quan al començament de l'any 2014 la Fundació Rubió i Tudurí va acceptar el repte de patrocinar el projecte de recerca centrat en l'estudi de la cova de Biniedrís no imaginàvem ni les sensacions ni les satisfaccions que aquest ens havia de proporcionar. El descobriment de la cova sepulcral de Biniedrís es produeix uns mesos abans, a final de l'any 2013, quan un grup d'espeleòlegs —els mateixos que anys enrere van donar a conèixer les coves des Càrritx, es Mussol i es Pas— es van endinsar en el barranc de Biniedrís i, despenjant-se a uns dos metres des del replà de la part superior, assoliren l'entrada monumental d'aquesta cova. Al

principi es va identificar com la ja coneguda cova des Gegant, però aviat es va advertir de l'error. Uns quants metres en línia recta disten una de l'altra. Prenent com a referent els treballs arqueològics realitzats a les coves pretalaiòtiques anteriors, entre els mesos de juny i juliol d'enguany s'ha dut a terme part de l'excavació de la cova. Les dificultats no eren poques, i els reptes tampoc. Per complir el nostre treball de camp i laboratori ha estat necessari aglutinar un ampli equip d'investigadors arribats des de diversos centres de recerca (Universitat de Sevilla, Universitat de Tübingen, Consell Superior d'Investigacions Científiques —CSIC— de Madrid, professionals locals de renom, etc.), coordinats per

RESTES
HUMANES

Disposició de
cranis a l'extrem
sud-central de la
cova de Biniedrís

les directores i els assessors científics del projecte, tots ells del Departament de Prehistòria i Arqueologia de la Universitat de Granada. Prèviament, el 2014 es va realitzar la topografia i digitalització en 3D de la cova i els seus voltants immediats (mitjançant un escàner Far Focus 3D), per tal d'obtenir-ne un major coneixement.

La inaccessibilitat d'aquesta cova, marcada per uns deu metres en caiguda lliure fins a la superfície sobre la qual s'aixeca el faralló rocós, va fer necessari igualment treballs previs d'infraestructura que permetessin no només facilitar l'accés diari del personal investigador i de l'instrumental pertinent, sinó també el transport de les restes materials i sedimentològiques recollides. Per a aquests requisits es va instal·lar una bastida i, sobre l'entrada de la cova, una politja.

S'HI HAN RECUPERAT UN TOTAL DE 940 RESTES HUMANES I 237 RESTES DE FUSTA, ENTRE D'ALTRES ELEMENTS

Sobre la base dels resultats obtinguts fins al moment, la singularitat de la cova de Biniedrís pel que fa a les altres ja excavades resideix en la seva potència sedimentària, superior als 80 cm, i en el nombre i conservació d'elements lignis registrats. A les fustes que ens parlen d'un perfecte coneixement de les tècniques de fusteria, cal afegir-hi un encavalcament entre aquests elements de l'entorn i les pràctiques rituals i simbòliques d'aquest grup humà. Així ens trobam fustes que van poder formar part de les civeres per transportar els cadàvers i dipositar-los a l'interior de la cova; troncs, taules i bigues, en què encara avui es poden reconèixer les empremtes de com i amb què van ser tallats i treballats; contenidors, igual que els ceràmics, disposats com a aixovars funeraris o com a objectes de pràctiques rituals, etc.

A l'interior de la cova tot havia quedat immutable després de l'abandonament com a necròpolis de la població ancestral menorquina, de manera que el seu registre arqueològic és únic. L'entrada, oberta sobre el front de roca, estava cegada amb un paredat de pedres de la mateixa paret, potser en un intent de mimetitzar i impedir així la intrusió a un espai sacralitzat. S'accedeix a l'interior de

l'única sala existent, d'uns 8 m², per un passadís curt, de 60 cm escassos, emmarcat per dues lloses de pedra i murs de pedra en sec que sostenen una gran pedra en horitzontal a manera de llinda, a semblança d'algun dels monuments megalítics peninsulars. A l'interior s'obria tot un món per conèixer i desxifrar.

Sobre la superfície s'amuntegava una ingent quantitat de restes òssies humanes sense posició anatòmica aparent, encara que amb un cert ordre. La major concentració d'aquestes restes es trobava a la part més interna de la sala i en ambdós costats de l'entrada a la cova. En un dels laterals hi trobam una zona delimitada i diferenciada de la resta per troncs de fusta que clarament marcaven una segregació de l'espai ritual. A l'interior es trobaven disposats els cranis d'almenys divuit individus en dues línies en paral·lel. Pel que sembla, i per les restes conservades, ja que la zona encara no ha estat objecte d'excavació arqueològica, estarien coberts per taulons de fusta.

METODOLOGIA EXHAUSTIVA

Un cop reticulat l'espai es va començar la recuperació del registre arqueològic aplicant una metodologia exhaustiva. Dels nou sectors plantejats només se n'han escollits arqueològicament tres, a causa de la quantitat i estat de conservació de les restes materials, i sobretot de la meticulositat que requeria aquest tipus de registre. Així, s'han realitzat escombratges fotogràfics que a partir d'un programari de PhotoScan projectaven aixecaments en 3D.

Seguidament, i abans de recollir-los, cadascun dels elements documentats ha estat georeferenciat mitjançant estació total. Tot i així ens ha estat impossible esgotar-ne la seqüència, encara que sí que s'ha pogut avançar en el coneixement de les pràctiques socials i rituals que un dia es van esdevenir a l'interior de la cova. Amb tot això hem aconseguit compondre un enorme trencaclosques amb restes humanes, gots ceràmics, elements treballats en os, metall, restes orgàniques (fusta, teixit, pèl, restes vegetals, etc.).

DIFÍCIL ACCÉS

La inaccessibilitat de la cova de Biniedrís va fer necessària l'execució de treballs previs d'infraestructura que permetessin l'entrada del personal i el transport de les restes recollides.

Com a resultat d'aquesta primera intervenció s'han recuperat 940 restes humanes, d'ambdós sexes i d'un rang d'edat que va des d'individus d'un mes fins a senils que superaven els cinquanta anys, que encara conservaven en bastants casos restes de teixit adherit. Entre les 237 restes de fusta recuperades, destaquen dues pintes de petites dimensions, al costat del que semblen ser mànecs d'algun estri sense identificar i unes possibles vares usades probablement com a bastons. En metall s'han trobat 15 objectes complets: polseres, punxons, espàtules, elements bicònics, etc. Quant a la resta del conjunt material recuperat, es conserven més de 20 gots ceràmics, de diferent tipologia, i elements treballats en os com punxons, agulles, botons

S'HAN DOCUMENTAT CINCRANIS AMB TREPANACIONS. EN TOTS ELS CASOS, ELS INDIVIDUS HI VAN SOBREVIVRE, COSA QUE DEMOSTRA EL MESTRATGE DE L'EXECUCIÓ

en V amb doble perforació, tapadores circulars amb cercles concèntrics tallats, etc. Tots aquests elements de cultura material tenen paral·lels directes en el registre arqueològic d'un bon nombre de coves ja excavades a l'illa de Menorca.

Amb les dades recopilades podem esbossar una sèrie de pinzellades sobre la població que va ocupar l'espai ritual de Biniedrís. Els resultats preliminars sobre les restes òssies humanes ens fan pensar que es tracta d'un grup social determinat, en què homes i dones de diferents edats van ser acollits per al seu descans etern. La documentació de caràcters no mètrics com escotadures de vast, obertura septal, incisius en pala, dobles orificis en apòfisi transversal, etc., permeten proposar que ens trobam davant un grup poblacional concret. Tots els individus que

morien, independentment de l'edat o el sexe, eren enterrats a la cova acompanyats dels seus objectes personals, marcant i deixant clara la seva identitat tant individual com col·lectiva.

INDIVIDUS ROBUSTOS

El més destacat d'aquesta població és la robustesa dels seus membres, sobretot en el cas dels homes, que tenen summament desenvolupades les extremitats superiors, fet que possiblement calgui posar en relació amb l'activitat desenvolupada en vida. Sabem que la seva alçada mitjana oscil·larà entre 1,70 i 1,72 m els homes, i entre 1,68 i 1,69 m les dones.

Pel que fa a les patologies, s'han registrat les usuals en aquest tipus de poblacions, relacionades, en la majoria dels casos, amb els patrons de les activitats desenvolupades, com poden ser lesions degeneratives, entesopaties i lesions traumàtiques, al costat d'altres malalties com processos infecciosos i alteracions metabòliques, càlculs dentals, càries, abscessos dentals i PDAM.

Sens dubte, el que ressalta d'entre aquests tipus de patologies són els cinc cranis documentats amb trepanacions, que si bé és una pràctica comuna entre diferents poblacions prehistòriques europees, no deixa de ser singular tenint en compte el seu voluminós nombre atès el percentatge d'excavació realitzada. En tots els casos els individus van sobreviure a la trepanació, cosa que dóna idea del mestratge de la seva execució. Això es fa encara més palès en un dels casos, en què aquesta pràctica va ser acompanyada d'una retallada en paral·lel de la paret cranial.

El desenvolupament de futures campanyes i l'anàlisi detallada dels materials arqueològics ens donaran la possibilitat d'avançar en el coneixement de les pràctiques rituals dutes a terme per aquesta comunitat de fa poc més de tres mil anys, així com de desvelar les innombrables incògnites que avui en dia ens plantejam entorn de la seva vida. ■

Text: F. Prados Martínez, J. de Nicolás i Mascaró i H. Jiménez Vialás